

חלון הראווה של האוניברסיטה הפתוחה

בית ההוצאה לאור של האוניברסיטה הפתוחה, שאחראי להפקתם של מאות ספרים המעשירים את המדף האקדמי בישראל, נפרד מיונה לשדר-ובינשטיין, אשר עמדה בראשו במשך שני עשורים © יונה, שהחלה את דרכה כמעצבת גרפית, מסכמת שנים של עשייה אינטנסיבית ומרתקת שבהן עיצבה את בית ההוצאה לאור וגיבשה את זהותו

השנה 1978, אני גרפיקאית צעירה, פרילאנסרית, בחופשת לידה. בדרך מקרה לוכדת את עיני מודעה בעיתון: "לאוניברסיטה הפתוחה ברמת אביב דרוש גרפיקאי". אני מגיעה לריאיון מצוידת בתיק עבודות, מתקבלת לעבודה, וזו אהבה ממבט ראשון: אוניברסיטה שבונה את עצמה מבראשית, סגל ועובדים חדורי חזון והתלהבות יצירתית, מערך קורסים שנוצר יש מאין, השכלה גבוהה ותואר אקדמי לכל מי שטרם הספיקו/ לא הצליחו/ אין להם אמצעים/ מתגוררים בפריפריה. להיות שותפה למפעל המדהים הזה? הרי זו הגשמת חלום. הקורס הראשון שאני מעצבת ומעמדת כגרפיקאית הוא "צמיחת המדינות החדשות באפריקה" שכתב פרופ' בני נויברגר, ולאחריו ספרי קורסים נוספים. שנתיים של עבודה מרתקת כגרפיקאית, שבסופן אני יוצאת עם בני משפחתי הצעירה לשנתיים בפרנקפורט בעקבות העבודה של בן זוגי, אמיר. שנתיים המנותבות ללימודי אנימציה ואמנות.

במהלך תקופת השהות באירופה אני מוזמנת לתערוכות מחשבים במינכן, שמציגה מערכת עיצוב ממוחשבת של רשות השידור הבריטית (BBC). המערכת מטלטלת אותי וגורמת לי

להבין שחיי המקצועיים עומדים להשתנות. עבודת

הגרפיקה באותה עת היא ידנית וכוללת צבעים,

מכחולים, לטרסטים, נייר דבק וסכיני חיתוך,

ולפתע אני צופה בהדגמה של מערכת

ממוחשבת שכמוה יש שתיים בלבד, בשתי

תחנות טלוויזיה בעולם. המערכת הזאת

מסוגלת לבצע את כל העיצוב הגרפי,

מה שכיום הוא טריוויאלי אך אז זו

הייתה פריצת דרך חדשנית ומהפכנית.

עבורי המפגש עם המחשב מפחיד למדי

ומאיים, שכן עיצוב ממוחשב בתחילת

שנות השמונים נתפס כמשימה מורכבת

שהולמת מהנדסים ואנשי תוכנה, אבל

חושיי מאותתים לי שבעתיד הלא-

רחוק מעצבים גרפיים יעבדו על מחשב.

בהתאם לתובנה זו, שנתיים מאוחר יותר

ב-1983, לאחר שקיבלתי לידי את ניהול

המחלקה לעיצוב ולגרפיקה באו"פ, יזמתי

קורס לאנימציה ממוחשבת על מחשבי "אמיגה"

לכל עובדי המחלקה, קורס שנועד לשבור את מחסום הרתיעה והחשש מהעבודה העיצובית על מחשב. כמה שנים מאוחר יותר אנחנו קולטים באור"פ את מחשב המקינטוש הראשון, וכך אנחנו הופכים להיות ל"נחשונים". המחשב שלנו באותם ימים הוא אחד משני המחשבים היחידים מסוגו בישראל, השני נקלט באקדמיה לאמנות "בצלאל".

כאשר לקחתי על עצמי את ניהול המחלקה לעיצוב ולגרפיקה, הבנתי שלפני הכול עליי לגבש את דמות המנהלת שאני רוצה להיות. ב־12 השנים הבאות כמנהלת מחלקת הגרפיקה, וב־22 השנים שבהן

כיהנתי כמנהלת בית ההוצאה לאור, השתדלתי לעמוד בקווי הדמות שהתוויתי בראשית דרכי. מחלקת הגרפיקה באותן שנים בקמפוס ברמת אביב הייתה ממוקמת בחלל פתוח וגדול (open space), שבו ישבו כל 13 אנשי הגרפיקה והעיצוב ועבדו מול שולחנות אור גדולים. חדרי היה בכניסה ופנה אל החלל הפתוח. מחלון גדול שנפער בקיר יכולתי להשקיף ולפקח על העובדים. האסוציאציה המיידית הייתה "פנאופטיקון" – מתקן שתוכנן במאה ה־18 על ידי הפילוסוף והמשפטן ג'רמי בנת'ם כדי להמחיש מעקב ומשטור חברתי (בהמשך, הפילוסוף מישל פוקו ישתמש במונח כמטאפורה להפעלת כוח והיררכיה).

אטמתי את "חלון הפיקוח" הזה ויצרתי בחלל הפתוח פינות תחומות המאפשרות עבודה ללא הפרעות סביבתיות. כמנהלת צעירה רציתי לשלב שאיפה למקצוענות, איכות, יעילות, יצירתיות ויכולות טכנולוגיות

גבוהות של עובדי המחלקה, אך תוך אמון מלא, שקיפות,

חברות, שיתופיות, אווירה טובה ואחריות הדדית.

בכל השנים הרבות שחלפו מאז, הזכרתי לעצמי

תמיד, שכולנו, מנהלים ועובדים, מבלים את

רוב שעותינו הטובות יחד בעבודה, ותמיד

דאגתי לכך שאלו יהיו באמת שעות

האיכות של כולנו.

כאמור, בית ההוצאה לאור של אותם

ימים התנהל בעבודה ידנית, הספרים

הוקלדו במכונות כתיבה, הטקסט

סודר, הותקן וצולם על גילי ברומייד

(שנגזרו לעמודים והוצמדו בשעווה

חמה לגיליונות נייר מילימטרי),

העטיפות צוירו ונצבעו במכחולים,

ואותיות הכותרות גורדו מתוך גיליונות

לטרסט. המעצבים רכונים מעל שולחנות

אור גדולים, מוקפים בסכיני חיתוך,

מספריים, רפידוגרפים, שפופרות צבע,

ניירות דבק שקופים, מחוגות, סרגלי מידה,

וכמובן הלופה – הלוא היא זכוכית המגדלת

שממנה אף פסיק לא חומק, ושום רשת עכורה לא נמלטת. כל אלה חברו יחד לכדי ארגז הכלים היצירתי שהפך טקסט, איורים, נוסחאות, מפות ותמונות לקונטרסים שנכרכו לספרי לימוד. השנים חלפו מהר מאוד, מהר מדי, לכל אורך השנים האלו ליוותה אותי התחושה ששפר עליי גורלי, וכי זכות גדולה עומדת לי, לחברותי ולחבריי בבית ההוצאה לאור לעבוד במוסד המשובח הזה, להיות שותפים לצוותים האקדמיים ביצירת ספרי הלימוד האקדמיים שהם חלון הראווה של האוניברסיטה הפתוחה. במהלך כל התקופה היינו ערים להתפתחויות טכנולוגיות והטמענו חידושים בזמן אמת, שינינו מעת לעת דפוסי עבודה בהתאמה לפרויקטים המשתנים, וכדי לתת מענה מיטבי לסגל האקדמי של האו"פ, לכותבי הספרים ולמפתחי הטכנולוגיות המשרתות את יעדי הלימוד מרחוק. כיום, כל אתרי האו"פ והמחלקות האקדמיות מעוצבים בבית ההוצאה לאור ויוצרים חוויית משתמש מדויקת לקהילת הסטודנטים ולמתעניינים בלימודים. כנסים אקדמיים, ימי עיון ותערוכות לציבור הרחב נערכים באוניברסיטה בסיוע בית ההוצאה לאור, כתבי-עת, בהם גם כתב-העת שבו אתם אווזים, וכמובן מכלול הספרים שהאו"פ מתגאה, שמסבים הנאה ומסייעים בלימודים לרבבות סטודנטים וסטודנטיות של כלל המוסדות האקדמיים בישראל.

ארבעה עשורים של יצירה חלפו, וספרי הלימוד המעטים שיצאו לאור בשנות השבעים הפכו לאלפים. בכל שנה רואים אור כ-200 כותרים חדשים וכחצי מיליון עותקי ספרים חדשים והדפסות חוזרות. אלפי כותרים בדפוס ובפלטפורמות דיגיטליות ותוכנות עדכניות שמכין צוות מיומן, יצירתי ומחויב, כחלק מהמעטפת המלווה את הסטודנטים. לאור החוק המחייב להנגיש ספרים לבעלי מוגבלויות וכמענה לו, שוקדים בימים אלה אנשי בית ההוצאה לאור על פיצוח הדרך היעילה להתאים את ספרי הלימוד לכלל הסטודנטים הזקוקים לכך, כולל המרת טקסטים כתובים לספרי אודיו עבור לקויי ראייה. התהליך בעיצומו וטרם הסתיים אך אני סמוכה ובטוחה שנצליח.

וכל זאת לא היה מתרחש ללא נבחרת מצוינת, סירת מובחרת הכוללת אנשים מחויבים, מקצועיים, בעלי מעוף, מסורים ומוכשרים. המחלקה לתקשורת חזותית לא הייתה מגיעה להישגי יצירה עיצובית משובחת ללא יכולתם היצירתית והמקצועית של רותי, ליאורה, נאוה, שלומית, זאביק, רחל, ירדן, רוגית ואילנה. מחלקת סדר, התקנה ומדיה לא הייתה

מיטיבה להפוך כל טקסט שיוצא לאור בתוך כל פרסום, מדיה וספר של האו"פ לרהוט, מדויק, תואם ונכון, ללא ראומה, שושי, שרונה, נילי, ערן, דלית, צאלה, תמי, טלי, ענבל, עינב ומנוחה. מחלקת ההפקה לא הייתה מצליחה להפיק הפקות מגוונות, כולל בחינות, הפקות דיגיטליות ואופסט במיליוני עותקים באיכות גבוהה וללא רבב בלי לבנה, שאול, לירון, קליינר, איציק, דוד וארז. עדנה האחראית לעיבוד התמלילים, אלקנה על מלאכת המקראות, צחי שמנהל את התפעול ולבנת במזכירות. חבורה איכותית ומקצועית המבצעת כל פרויקט באיכות, ביעילות ותוך עמידה בלוחות זמנים. אני נפרדת מ-39 שנות עבודה באוניברסיטה הפתוחה, אני נפרדת מ-22 שנות ניהול בית ההוצאה לאור. אני נפרדת מחברות וחברים אהובים, אני נפרדת ממשפחה, משפחה של חברי נפש שצעדו איתי עשרות שנים, יחד חוונו היכרויות בין בני זוג, רקדנו בחתונות, שמחנו בלידות של ילדים אהובים שגדלו בין רגלי שולחנות העבודה שלנו, ילדים שבגרו, והיו לצעירות וצעירים מקסימים, בעלי עשייה משמעותית שמסבה נחת לכולנו. אחדים הפכו בינתיים להורים, וגם את ילדיהם אנו אוהבים ושמחים בכל סרטון חדש שלהם בטלפונים הסלולריים שעוברים מיד ליד. חלקנו שמחות וקשיים, חלקנו ייאוש וגם תקווה. יחד יצרנו ושיתפנו זה את זה בחוויות של מסעות, סרט טוב, ספר איכותי או תערוכה משובחת. יצאנו בחברותא לעשרות מסעות בחו"ל, רקדנו והשתוללנו עם כל אקורד ראשון שנשמע, אם זה בוזוקי בכרתים, או כינור צועני בבדפשט, ואפילו אם זה רק חליל רועים עייף ומונוטוני בפטרה שבירדן.

אני מודה לחברותי ולחבריי בבית ההוצאה לאור על שנפלה בחלקי הזכות להיות שותפה איתם לתשוקת היצירה ולחדוות העשייה שמהווה חלק חשוב בשליחות החברתית החשובה של האוניברסיטה הפתוחה בישראל. אני מודה לכל צוות עובדי האוניברסיטה, באקדמיה ובמנהל על כל מחלקותיו, על החברות ועל שיתוף הפעולה הפורה רב השנים, אני מודה לבני המשפחה הפרטית האהובה שלי שתמכו בי כל השנים והפכו אף הם להיות חלק ממשפחת האוניברסיטה הפתוחה.

כולי אמונה ותקווה שגם בעתיד, בסביבת הוראה טכנולוגית משגשגת של קורסי האוניברסיטה הפתוחה ימשיכו להשתלב ספרי הלימוד שנפיק, וכל כותר חדש שייצא לאוויר העולם ימשיך לרגש את השותפים ללידתו, שכן כמוהו כתינוק חדש שמשפחת האו"פ כולה שמחה בו, וניחוח דפיו ממלא את לבותיהם באושר ובגאווה. ■